Vós primer, senyor Tasis

written by Jordi Badia Pujol | 11 d'abril de 2016

Ens hauria de caure la cara de vergonya. Enguany fa cinquanta anys de la mort de Rafael Tasis i no n'he llegit res, cap ressenya, cap trista notícia enlloc. Com si aquest home no hagués existit, com si en aquest país n'anéssim sobrats, d'escriptors i intel·lectuals de talla. Ho sabíeu, que va ser el primer escriptor de novel·la policíaca en català, abans que Manuel de Pedrolo i Jaume Fuster?

Ara l'editorial Tres i Quatre ha decidit de reeditar les tres novel·les policíaques de Rafael Tasis. La primera (*La Bíblia valenciana*) duu el pròleg original de Jaume Fuster, que li reconeix la condició de pioner en el gènere.

No fa gaire a l'Institut d'Estudis Catalans es va fer un seminari sobre Tasis. N'era un dels coordinadors el professor Àlex Martín, potser el més grans *tasiòleg* actual. Li devem en gran part aquesta recuperació, perquè ha assessorat l'editorial en les reedicions i ha escrit una introducció granment il·lustradora d'una de les tres novel·les.

Qui era?

Rafael Tasis (Barcelona, 1906 – París, 1966) va ser periodista, polític, novel·lista, dramaturg, crític i historiador. Va col·laborar en publicacions com ara la *Revista de Catalunya*, *Serra d'Or i La Publicitat*. Tingué un càrrec polític en la Generalitat republicana: fou director general dels Serveis Correccionals el 1937 i el 1938. Es va exiliar el 1939 a París i en va tornar el 1948. És autor de nombroses obres, entre les quals *Vint anys* (1931), *Tres* (Mèxic, 1962), *La vida del rei en Pere III* (1954) i *La novel·la catalana* (1954). De tornada a Barcelona, treballà d'impressor i llibreter, mantingué la seva activitat política com a enllaç amb l'exili i continuà la tasca d'escriptor.

Les novel·les

En les seves tres novel·les policíaques, hi ha sempre dos protagonistes, el comissari Jaume Vilagut i el repòrter Francesc Caldes. L'avinença i la tensió entre ells dos estableix un joc magnífic, carregat d'ironia, que fa avançar la trama amb agilitat i enjòlit. Heus ací un petit resum de cadascuna:

—*La Bíblia valenciana* (1955). Fou el seu primer llibre d'aquest gènere. Per tant, es pot considerar la primera novel·la policíaca catalana. Una trama construïda magistralment entorn de la troballa d'un llibre mític (la traducció de la *Bíblia* feta per Bonifaci Ferrer), ens submergeix en la Barcelona republicana, en una cursa vertiginosa d'assassinats en què llibreters de vell i bibliòmans lluiten per apoderar-se'n.

—*És hora de plegar* (1956). Ambientada en la Barcelona de la postguerra. Tenim un robatori i un assassinat en una argenteria. Alhora, des de l'ombra, el misteriós assassí va relatant-nos els fets en una mena de novel·la que el durà a ell a la perdició i a nosaltres… a la sorpresa final. La trama i el recurs narratiu fan d'aquesta novel·la, a parer meu, la millor de totes tres.

—*Un crim al Paralelo* (1960). Caldes i Vilagut resolen uns misteriosos crims que s'esdevenen en una Barcelona que viu, mig innocent, mig pecaminosa, entre el tercer i el quart decenni del segle passat: els baixos fons del Paral·lel, les actrius de varietats, els venedors de loteria, les tavernes polsoses…, tot amanit amb una visita ràpida i delirant a la València fallera de l'època.

Un tast

Tasis té la prosa dels grans escriptors: ferma, genuïna i enormement àgil. Tot això amanit amb una sornegueria fina —podem parlar de veritable *humor català*—, que te'l fa imaginar amb una rialleta per sota el nas. Entre l'una cosa i l'altra,

no pots alçar els ulls del llibre.

Heus ací un fragment de Un crim al Paralelo, situat a València. Quan el llegiu direu: Camilleri? Montalbán? No, no: Tasis, Tasis, el nostre novel·lista oblidat!
Per bé que una mica tardà, el dinar havia estat reeixit. Sobretot la paella era suculenta, una veritable simfonia de gustos i colors, amb l'arròs daurat, ben deslligat cada gra, però fonent-se a la boca; els talls de pollastre, els musclos, els llagostins, les rodanxes de peix que formaven l'entrelligat del plat també estaven cuits al punt precís, i les llenques vermelles i verdes de pebrot que decoraven la gran paella no eren sols riques de paleta sinó de substància.

—M'estic reconciliant amb aquesta excursió policíaca! Qui era el malaurat que va dir un dia: «De València, ni l'arròs»? O bé allò altre de: «A València mataren tres —no per lladres ni per res— sinó perquè li furtaren la capa a Crist»? Devien ésser uns fumuts beneits. Quina paella, Senyor! —comentà Caldes, tot repetint abundosament del plat—. Aquesta mena de menges, cuinades amb oli, carregades d'espècies, barrejades, sense salses ni artificis culinaris, són més aviat bàrbares, ja ho concedeixo. Un Brillat-Savarin trobaria que aquesta paella és una heretgia indigna de presentar-se a les taules de l'Europa gastronòmicament civilitzada. Però, què hi farem, si encara som tots una mica moros? I a València encara és més difícil d'oblidar-ho. Moros refinats, si vols, com aquells que van saber edificar l'Alhambra i la Mesquita de Còrdova i que van traçar el meravellós sistema de regadiu d'aquesta inefable horta de València. Però moros. De totes maneres, no hem d'oblidar que sant Vicenç Ferrer, tan cosmopolita que hom diu que gaudia del do de llengües, era valencià, i que els Borja, més coneguts a l'Europa del quinzè segle sota llur nom italianitzat de Borgia, eren valencians i que van seguir sentint-se'n en els honors com en els excessos.

—Jo no ho oblido pas, estigues tranquil —replicà Vilagut—. I no sé veure per què aquesta paella seria indigna de cap cuina

europea ni àdhuc de dos papes del Renaixement.

—Què vols que t'hi digui, jo? Són coses de gust, de matís, de tacte, si m'ho permets. Aquest plat, en el qual troben tantes satisfaccions els nostres sentits de bàrbar, és massa violent, massa natural, massa poc químic. És com la pintura lluminosa i multicolor dels pintors valencians. O com aquest vi del Priorat, que d'altra banda no puc menys que recomanar-te. Quin grau fa? Setze, ben bé. No té gaire bouquet, d'acord; potser té un vague regust de brisa. És un most primitiu, fill de la terra i del sol, i que no ha anat a estudi ni té educació. Però, al darrere de la paella, quin licor meravellós! La gargamella se't refresca i s'abranda ensems. És com un raig de sol líquid, que reconforta i dóna el punt d'eufòria necessària per a oblidar totes les misèries d'aquest món. Fins i tot els crims i els criminals!

—Sortosament per a la nostra seguretat personal, no seràs tu qui durà aquest vespre el cotxe, per tornar a Barcelona! Perquè aquest Priorat, trascolat a dosis massisses com estàs fent, no dóna gens de fermesa al pols. Però et concedeixo que estem dinant molt bé, tant si ho fem a tall de civilitzats com de bàrbars, i no em ve d'aquí. El meló i les taronges que ara ens duen completaran d'una manera perfecta l'àpat.

Per què «Paralelo»?
En Tasis, a la introducció de la novel·la, fa una explicació lingüística. Per què fa servir*Paralelo* i no *Paral·lel* al títol?

Una cosa crec que he d'advertir, i fa referència al llenguatge: és volgudament acostat al que és propi en els llocs de l'acció. Ja es comprèn que les meves concessions no arriben al català absolutament depauperat que s'hi sent a cada cantonada; però m'ha semblat que Paralelo lligaria més que Paral·lel, i moneder més que portamonedes. Així en tots altres casos. I ara, en revisar-la, m'he atès al mateix criteri.

Tasis s’equivocava de mig a mig: ara tothom en diu «el Paral·lel», però dubto que el català que s’hi parla tingui gran cosa a veure amb aquell dels personatges de la novel·la. Ni tan sols, segurament, amb el català depauperat a què es referia l’escriptor. I això, els pocs que parlen la nostra llengua… Pobre Tasis, si alcés el cap!